

меннымі фізіка-хімічнымі метадамі аналіза арганічных злучэнняў.

Учебна-метадический комплекс прызначаны для вывучэння дысцыпліны ў рэжыме індывідуальнай работы, а таксама прыменены для каллектыўнай формы і дыстанцыйнага вывучэння. Матэрыял усіх кніг адпавядае праграме курсу арганічнай хіміі для студэнтаў хіміка-тэхналагічных спецыяльнасцей высшых навучальных устаноў.

Будучы звязанымі адным канцэптуальным падыходам, усе кампаненты учебна-метадическага комплексу па арганічнай хіміі, разрабаваныя каллектывам кафедры арганічнай хіміі БГТУ, знаходзяцца ў структурна-функцыянальным узамудзействіі і маюць якасцвенна новым навучальным патэнцыялам.

Апробацыя учебна-метадическага комплексу ў саацяванні з рэйтынгавой сістэмай ацэнкі знанняў студэнтаў пацвердзіла эфектыўнасць яго іспользавання ў навучальным працэсе, што служыць асновай для павышэння якасцтва падрыхтоўкі спецыялістаў хіміка-тэхналагічнага прафіля.

УДК 547

УЗМАЦНЕННЕ РОЛІ ЛАБАРАТОРНАГА ПРАКТЫКУМУ Ў ФАРМАВААННІ ІНЖЫНЕРНАГА МЫСЛЕННЯ ХІМІКА-ТЭХНОЛАГА

Я. Г. Міляшкewіч, В. Я. Тоўкач,
С. Г. Міхалёнак, Я.М. Каток

*Беларускі дзяржаўны тэхналагічны
універсітэт
Мінск, Беларусь*

Прапанаваны новы падыход у арганізацыі лабараторнага практыкуму па арганічным сінтэзе, разгледжаны метадычныя прыцыпы падрыхтоўкі і правядзення эксперыментальнай работы па сінтэзе, якія дазваляюць рэалізаваць назнавальную самастойную працу студэнта і мэтанакіраванасць навучальнага працэсу – фармавання інжынернага мыслення студэнтаў-тэхнолагаў. Паказаны адметныя асаблівасці падрыхтоўкі аўтарамі новага «Практыкуму па арганічнай хіміі»

Лабараторны практыкум з'яўляецца важнай складовай часткай навучальнага працэсу пры вывучэнні любой хімічнай дысцыпліны. Аднак толькі на практыкуме па арганічным сінтэзе можна адчуць рэальнасць і шматграннасць хімічнай рэакцыі, магчымасць кіраваць ёю. Арганічны сінтэз мае на мэце набудову арганічных малекул. У студэнта – будучага

інжынера-тэхнолага – узнікаюць пытанні: «З чаго? Якім чынам?» А для гэтага неабходна свабодна арыентавацца ў метадах арганічнага сінтэзу, г. зн. адказаць на пастаўленыя пытанні. Вызначальную ролю тут адыгрывае майстэрства, якое, на думку сусветна вядомых хімікаў-арганікаў, мяжуе з мастацтвам. Менавіта ў самастойнай сінтэтычнай працы фармуецца хімічны светапогляд, закладаюцца асновы інжынернага мыслення сучаснага хіміка-тэхнолага. Таму эфектыўна арганізаваны, цалкам асэнсаваны студэнтам лабараторны практыкум павінен быць тым сувязным звяном паміж фундаментальнай навукай і рэальнай вытворчасцю, што ў выніку і вызначае якасць і прафесіяналізм будучых спецыялістаў.

На сённяшні дзень асноўным недахопам у арганізацыі лабараторных практыкумаў па арганічным сінтэзе ў сістэме падрыхтоўкі інжынераў-тэхнолагаў з'яўляецца іх адарванасць ад рэальных хімічных працэсаў: студэнту не заўсёды зразумела навошта трэба гэта рэчыва, чаму пры яго сінтэзе неабходна кіравацца канкрэтнай прапіскай і выконваць прапанаваную паслядоўнасць практычных дзеянняў. Гэтыя недахопы датычыцца і вучэбна-метадычнай літаратуры.

Шырокаўжывальныя дапаможнікі па арганічным сінтэзе, выдадзеныя пераважна ў Расіі, характарызуюцца празмернай падпарадкаванасцю тэарэтычнаму курсу, выкладзеным у асноўным падручніку. Гэта і зразумела, бо пераважная мэта практыкуму – замацаваць і паглыбіць тэарэтычныя веды, палегчыць іх засваенне. Аднак адваротным бокам гэтай высакароднай мэты з'яўляецца тое, што «абстрактная тэорыя» зноў пераважае над рэаліямі эксперыментальнай работы. Выдатна ведаючы схему сінтэзу і механізм рэакцыі, у эксперыментальнай працы студэнт вагаецца ў інтэрпрэтацыі прапанаванай яму метадыкі, разглядае яе як зразумелае само па сабе, не можа растлумачыць логіку рэкамендаваных практычных дзеянняў, выбар хімічнага прыбора, прадачыць магчымыя ўскладненні, якія заўсёды чакаюць пачаткоўца-эксперыментатара.

Нельга не пагадзіцца, што пры сістэмным падыходзе да падрыхтоўкі інжынера-тэхнолага для працы ў хімічнай прамысловасці, пачынаючы з агульнаадукацыйных дысцыплін, неабходна сфармаваць у студэнта граматычнае разуменне арганізацыі хімічнага эксперыменту з улікам усіх пералічаных фактараў, а таксама магчымага ўплыву кампанентаў рэакцыі на навакольнае асяроддзе. Выпрацоўка асэнсаваных навыкаў эксперыменту ў хімічнай лабараторыі ў значнай меры вызначае якасць спецыяліста, яго здольнасць ствараць сучасныя тэхналагічныя працэсы і абсталяванне.

Для реалізації пастаўленай мэты кафедрай арганічнай хіміі БДТУ былі распрацаваны метадычныя прынцыпы падрыхтоўкі і правядзення эксперыментальнай работы, накіраваныя на павышэнне сувязі лабараторнага практыкума з прафесіяй будучых спецыялістаў. Так, кожны студэнт атрымлівае індывідуальнае заданне ў выглядзе *методыкі сінтэзу* арганічнага рэчыва. Такая методыка ўяўляе сабой сукупнасць *прынятых спосабаў* правядзення хімічнай рэакцыі, вылучэння і ачышчэння мэтавага прадукту, утрымлівае *апісанне неабходных аперацый*, выкананне якіх патрабуе практычных навыкаў і ведання хіміі. Аднак патрэбныя *метады эксперыменту* ў методыцы сінтэзу не апісаныя. Студэнту іх неабходна засвоіць самастойна, з дапамогай падручніка. Такім чынам, методыка сінтэзу дае адказ на пытанне «Як выканаць работу?». Падрыхтоўка студэнта да сінтэзу павінна даць адказ на тое, чаму менавіта так ажыццяўляецца рэакцыя і як практычна выканаць эксперымент.

Уся гэта работа выконваецца студэнтам па дэталёва распрацаванаму ўзору *лабараторнага журнала*. Спачатку студэнт складае поўную характарыстыку асноўнай рэакцыі з улікам яе абарачальнасці, пабочных працэсаў, фазавасці рэакцыйнай сумесі і інш. Затым вылісваюцца і аналізуюцца фізічныя ўласцівасці кампанентаў рэакцыі з улікам іх таксічнасці і пажаранебяспечнасці. Пасля неабходных разлікаў студэнт складае *план выканання сінтэзу* па 4-х этапах: 1) падрыхтоўка рэакцыйнай сумесі і зборка прыбора; 2) правядзенне рэакцыі; 3) вылучэнне прадукту рэакцыі; 4) канчатковае ачышчэнне рэчыва. Усе этапы абмяркоўваюцца з выкладчыкам і апэньваюцца.

Эксперыментальныя звесткі фіксуюцца ў хімічны лабараторны журнал, дзе знаходзяць адлюстраванне апісанне і абгрунтаванне выбару схем прыбораў; адхіленні ад методыкі і іх вынікі; прычыны няўдач і іх наступствы; апісанне працэсу ачышчэння рэчыва і вызначэння канстантаў; разлік матэрыяльнага балансу; ацэнка выхаду і чысціні мэтавага прадукту. Атрымаўшы рэчыва, студэнт павінен ведаць нашто яно патрэбнае, якімі карыснымі якасцямі яно валодае і ці можна яго далей выкарыстаць па мэтавым назначэнні. Пасля заканчэння эксперыменту атрыманая вынікі зноў абмяркоўваюцца з выкладчыкам і апэньваюцца.

Так ад простага сінтэзу, дзе выкарыстоўваецца адзін фізічны метады вылучэння або ачышчэння рэчыва, студэнт пераходзіць да больш складанага з комплексным выкарыстаннем некалькіх фізічных, а нярэдка і хімічных метадаў раздзялення рэакцыйнай сумесі. Выкананне такой работы робіць лабараторны практы-

кум максімальна эфектыўным, дынамічным, дазваляе ў поўнай меры рэалізаваць пазнавальную самастойнасць студэнта, усвядомленасць і мэтанакіраванасць навучальнага працэсу. Вызначальную ролю тут выконвае папярэдняе ўяўленне студэнта пра вынікі, метады і сродкі будучай працы.

Менавіта гэтыя меркаванні і вопыт паспярэялі нашаму калектыву аўтараў перагляду свайго падыходу да арганізацыі лабараторнага практыкуму па арганічным сінтэзе і падрыхтоўкі дапаможніка «Практыкум па арганічнай хіміі». Першае, што адрознівае выданне ад падобных дапаможнікаў – гэта павелічэнне часткі па вывучэнні эксперыментальных метадаў работы, дэталёвая іх распрацоўка; другое – групуванне сінтэзаў не па механізмам рэакцый або класах рэчываў, а па ўжытых спосабах правядзення эксперыменту, метадах раздзялення і ачышчэння мэтавых прадуктаў рэакцыі. Вывучэнне курса арганічнай хіміі на лекцыях і практычных занятках акцэнтнае ўвагу студэнта, як правіла, на хімічных уласцівасцях арганічных рэчываў і іх сувязі з хімічнай будовай, у той час як фізічныя і фізіялагічныя ўласцівасці часта застаюцца па-за ўвагай і пераносяцца на самастойную працу. Аднак менавіта гэтыя ўласцівасці вызначаюць, як правільна і бяспечна правесці рэакцыю – вось ключавая думка, якая акрэслівае логіку дадзенага практыкуму і праводзіцца праз усю кнігу.

Падобны падыход дазваляе падабраць сінтэз да любой тэмы з улікам змянення эксперыментальных метадаў яго выканання ад простага да складанага, што часта нельга зрабіць без пэўнага досведу працы, і, ў выніку, скласці такі набор сінтэзаў, які па меры выканання дазволіць засвоіць усе эксперыментальныя прыёмы і метады.

Адметнымі асаблівасцямі «Практыкума» з'яўляецца: 1) усебаковае апісанне спосабаў правядзення хімічнай рэакцыі з выкарыстаннем схем для выбару тыпу прыбора і раздзялення рэакцыйнай сумесі; 2) арыгінальная форма лабараторнага журнала, якая прадугледжвае распрацоўку лагічнай схемы ўсіх этапаў арганічнага сінтэзу з улікам узроўня падрыхтаванасці студэнта; 3) распрацоўка новага для падобных практыкумаў раздзелу «Хімічныя метады раздзялення сумесяў»; 4) азнаямленне студэнта з улікам росту экалагічнай праблематыкі з сучаснай класіфікацыяй таксічных і небяспечных рэчываў; 5) наяўнасць распрацаваных навучальных лабараторных работ для засваення метадаў раздзялення і ачышчэння рэчываў; 6) прыклады грунтоўнай распрацоўкі эксперыментальных метадаў сінтэзу; 7) апісанне хімічнай літаратуры і правілаў карыстання ёю.

Прапанаваны дапаможнік дазваляе студэнту самастойна і ўсебакова падрыхтавацца да выканання лабараторнага практыкуму, аспіранту – правільна арганізаваць навуковы эксперымент, маладым выкладчыкам – размеркаваць сінтэзы паміж студэнтамі з улікам іх індывідуальных асаблівасцяў і наяўнасці хімічнага абсталявання. Дасведчаныя выкладчыкі могуць атрымаць карысны досвед творчага падыходу да выкладання арганічнай хіміі і фармавання сучаснага інжынернага мыслення хімікаў-тэхнолагаў.

УДК 621.001

ПРОЕКТНЫЙ МЕТОД В ИНЖЕНЕРНОМ ОБРАЗОВАНИИ

С. В. Кирпич

*Республиканский институт инновационных технологий
Белорусского национального технического университета*

А.С. Кирпич

*Белорусский государственный университет
Минск, Беларусь*

В настоящей работе представлен анализ одного из инновационных образовательных методов, который применяется в процессе преподавания управленческих дисциплин для студентов и слушателей технического профиля.

Сегодня отмечается нарастание внимания и интереса к разнообразию инновационных, креативных и иных подходов к развитию общества в целом и в образовательной сфере, в частности.

Динамика преобразований в современном обществе отмечается во всех областях, причем инновационная сфера характеризуется наибольшей активностью и на этом основании требует более глубокого и тщательного исследования.

В ответ на происходящие изменения в обществе должны развиваться и образовательные технологии, которые сегодня охватывают, наряду с познавательной и эмоционально-волевой сферами, еще и сферу компетентности, т.е. способность специалиста к взаимодействию с социумом и умению применять знания и навыки для формирования своего поведения в обществе.

Наиболее эффективными методами обучения и подготовки специалистов становятся личностно-ориентированные подходы к обучению, которые предусматривают активное участие студентов и специалистов в процессе обучения, направлены на индивидуализацию их участия в обучении, что позволяет более

объективно оценивать результаты учебного процесса, повышать его качество и т. п.

Деятельностный подход к обучению позволяет глубже вовлечь студентов и специалистов в учебный процесс, а также существенно экономить время на рутинные процедуры, высвобождает время на активные творческие и коммуникативные аспекты обучения.

Специфика изучения управленческих дисциплин для специалистов в технической сфере состоит в том, чтобы дать студентам и специалистам не только знания, но и сформировать навыки, ценностные установки, предоставить учебные ситуации, которые позволят выработать практические рекомендации, необходимые для их последующей профессиональной деятельности.

В учебном процессе значительное место занимает так называемый проектный подход или метод проектов, который относят к образовательным технологиям нового поколения (вслед за традиционными, блочными и модульными технологиями).

Появление проектного метода было обусловлено тем, что современные взгляды на обучение вынуждены были ориентироваться на зарождающийся рынок образовательных услуг и использовать более адекватные практические приемы и способы обучения и подготовки, чтобы более эффективно реагировать на реалии современного общества. Такой подход нацелен на то, чтобы разрешить противоречие между возрастающей сложностью и объемом учебного материала, подлежащего усвоению, а с другой стороны, - ограниченному времени на его изучение.

Проектный метод в образовательном процессе принято описывать следующими шестью этапами:

Подготовка: определение целей и задач проекта; обсуждение предмета изучения с преподавателем, мотивация студентов.

Планирование: сбор информации, выбор способов анализа и критериев оценки процессов и результатов, формулировка задач, выработка плана действий.

Исследование: анализ информации, решение промежуточных задач, наблюдение, эксперименты и т. п.

Презентация результатов: формулирование выводов, обсуждение результатов, оформление отчетов о работе.

Оценка занятий: проверка соответствия результатов проекта его целям и задачам, коллективное обсуждение процессов и результатов занятия, оценка личного вклада студентов (результативность, потенциал, качество и т. п.).

Инновационный характер данного подхода – проектного метода – состоит в том, что